

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

บทที่ 2

เรื่องจังหวะ (Rhythm)

บทที่ 2 จังหวะ

จังหวะ คือสัญลักษณ์ที่แทนค่าความยาว-สั้นของเสียง ที่บรรเลงออกมา ที่บันทึกลงอยู่ในบรรทัดห้าเส้น เช่นเดียวกับการบันทึกระดับความสูง-ต่ำของเสียง ที่ได้เรียนไปในบทก่อนหน้านี้แล้ว และยังเป็นตัวกำหนดลักษณะการบรรเลงของบทเพลง ทำให้เกิดความแตกต่างในแต่ละบทเพลง

ในบทนี้จะอธิบายถึง สัญลักษณ์ต่าง ๆ ของจังหวะทั้งสัญลักษณ์ที่กำหนดลักษณะการบรรเลงของบทเพลง ที่เรียกว่าเครื่องหมายกำหนดจังหวะ สัญลักษณ์ที่แทนการบรรเลงที่ออกเสียงซึ่งจะเรียกว่า ค่าตัวโน้ต และสัญลักษณ์ที่แทนความเจ็บบของเสียง ที่เรียกว่า ค่าตัวหยุด

ลักษณะการเขียนค่าตัวโน้ต

ตัวโน้ต (Note) เป็นสัญลักษณ์แทนของการบรรเลงที่ทำให้เกิดเสียง โดยมีส่วนประกอบในการเขียนอยู่ 3 องค์ประกอบ

หัวโน้ต (Note head) จะมีลักษณะเป็นรูปวงกลมรี ที่สามารถอยู่ได้ทั้งคาบเส้นและในช่องของบรรทัดห้าเส้น มีทั้งสีขาวและสีดำ

ลักษณะการเขียนค่าตัวโน้ต

ก้านโน้ต (Stem) มีลักษณะเป็นเส้นตรงที่จะลากมาติดหัวโน้ต ด้านซ้ายหรือด้านขวาก็ได้ ถ้าอยู่ติดทางด้านซ้ายเส้นจะมีลักษณะที่ชี้ลง และถ้าอยู่ติดทางด้านขวาจะมีลักษณะที่ชี้ขึ้น โดยมีข้อกำหนดในการเลือกที่จะติดด้านซ้ายหรือด้านขวาคือ ถ้าหัวโน้ตที่อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ เส้นที่ 3 ขึ้นไป ให้ก้านโน้ตอยู่ติดทางด้านซ้ายและชี้ลง

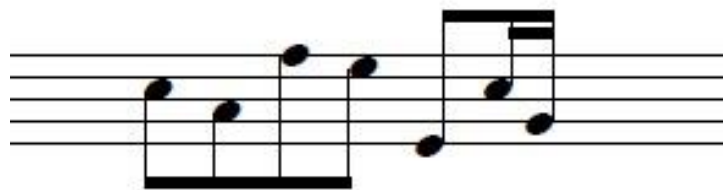
ลักษณะการเขียนค่าตัวโน้ต

เขบี๊ต มีลักษณะเป็นรูปธงที่มาต่อในส่วนท้ายของก้านโน้ต ซึ่งจะปรากฏที่โน้ตหัวสีดำเท่านั้น iva ก้านโน้ตนั้นจะขึ้นหรือลง และสามารถเชื่อมโยงก้านโน้ตที่มีเขบี๊ตต่อกัน ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปได้

ลักษณะการเขียนค่าตัวโน้ต

ในบางกรณีที่กลุ่มโน้ตมีทิศทางของก้านโน้ตไม่เหมือนกัน ก็ต้องปรับให้ก้านโน้ตชี้ขึ้นหรือลงเหมือนกันหมด โดยพิจารณาจากภาพรวมของกลุ่มตัวโน้ตนั้นว่ามีจำนวนก้านโน้ตชี้ขึ้นหรือลงมากกว่า แต่ถ้ากรณีที่มีจำนวนก้านโน้ตชี้ขึ้นและลงเท่ากัน ให้พิจารณาจากกลุ่มโน้ตโดยรวมว่ามีทิศทางขึ้นหรือลง

ค่าของตัวโน้ตและตัวหยุด

ตัวโน้ต (Note) เป็นสัญลักษณ์ทางการบันทึกความยาวของเสียงที่สามารถเปรียบเทียบความยาว-สั้นกันได้ และชื่อที่ใช้เรียกค่าโน้ตจะแตกต่างกันดังต่อไปนี้

ค่าของตัวโน้ตและตัวหยุด

ชื่อภาษาไทย	ชื่อภาษาใน แบบอเมริกัน(US)	ชื่อภาษาใน แบบอังกฤษ (UK)	สัญลักษณ์	ค่าความ ยาว
โน้ตตัวกลม	Whole note	Semibreve		4
โน้ตตัวขาว	Half note	Minim		2
โน้ตตัวดำ	Quarter note	Crotchet		1
โน้ตเขบ็ตหนึ่งชั้น	Eighth note	Quaver		1/2 (0.5)
โน้ตเขบ็ตสองชั้น	Sixteenth note	Semiquaver		1/4 (0.25)

ค่าของตัวโน้ตและตัวหยุด

ตัวหยุด (Rest) เป็นการบันทึกความยาวของความเงียบ ชื่อเรียกตัวหยุดโน้ตและสัญลักษณ์ที่ใช้แทนการบันทึกตัวหยุดโน้ต มีดังต่อไปนี้

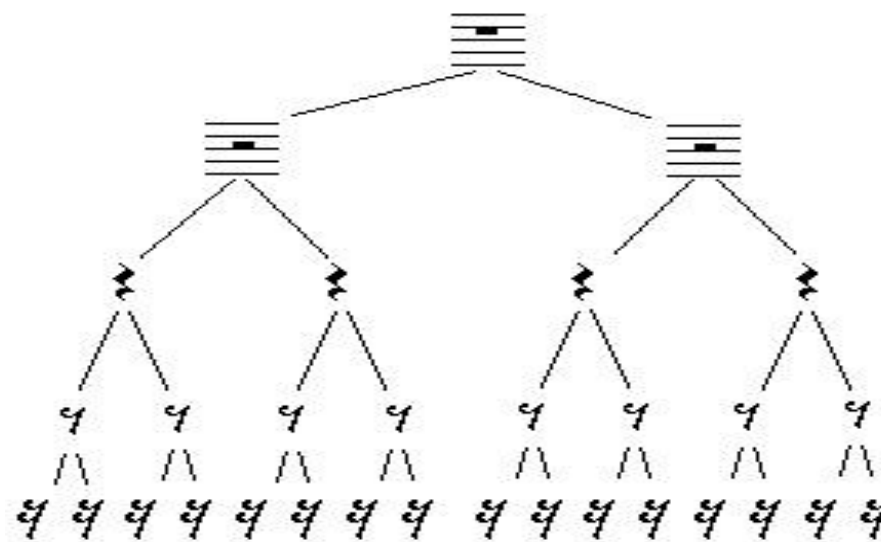
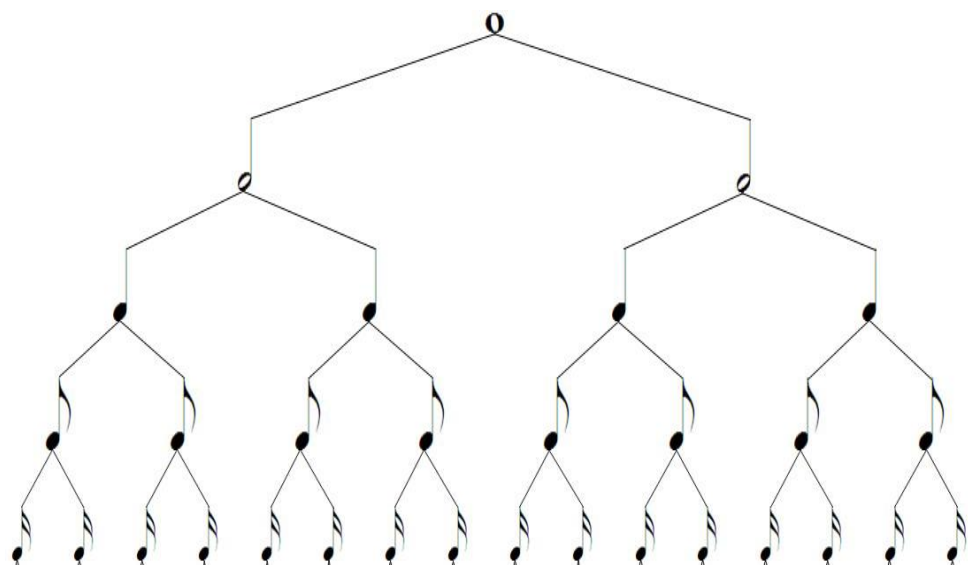

ค่าของตัวโน้ตและตัวหยุด

ชื่อภาษาไทย	ชื่อภาษาใน แบบอเมริกัน(US)	ชื่อภาษาใน แบบอังกฤษ (UK)	สัญลักษณ์	ค่าความ ยาว
ตัวหยุดโน้ตตัวกลม	Whole rest	Semibreve rest		4
ตัวหยุดโน้ตตัวขาว	Half rest	Minim rest		2
ตัวหยุดโน้ตตัวดำ	Quarter rest	Crotchet rest		1
ตัวหยุดโน้ตเข้บ็ต หนึ่งชั้น	Eighth rest	Quaver rest		1/2 (0.5)
ตัวหยุดโน้ตเข้บ็ต สองชั้น	Sixteenth rest	Semiquaver rest		1/4 (0.25)

ค่าของตัวโน้ตและตัวหยุด

แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าตัวโน้ตและค่าตัวหยุด

เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time signature)

เป็นเครื่องหมายกำหนดจังหวะเพลง ตำแหน่งในการบันทึก จะอยู่
หลังกุญแจประจำเสียง (ในกรณีที่เพลงนั้นมีเครื่องหมายประจำกุญแจ) มี 2
ลักษณะ คือ เครื่องหมายกำหนดจังหวะที่มีลักษณะเป็นตัวเลข และ
เครื่องหมายกำหนดจังหวะที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์

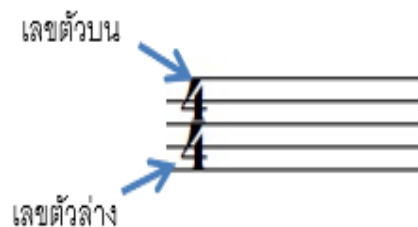
เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time signature)

เครื่องหมายกำหนดจังหวะที่มีลักษณะเป็นตัวเลข จะประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

เลขตัวบน แสดงจำนวนค่าจังหวะที่มีต่อ 1 ห้อง

เลขตัวล่าง แสดงค่าสัญลักษณ์แทนค่าจังหวะตัวโน้ต

สัญลักษณ์	ตัวเลข
♩	1
♪	2
♫	4
♬	8
♭	16

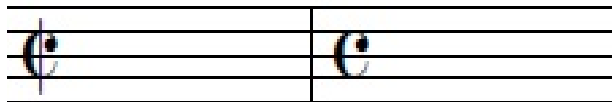

เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time signature)

เครื่องหมายกำหนดจังหวะที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ ได้แก่

C เป็นคำย่อของคำว่า Common time หรืออัตราจังหวะ
สามัญ มีค่าเท่ากับ 4/4

C เป็นคำย่อของคำว่า Cut time หรืออัตราจังหวะตัด มีค่า
เท่ากับ 2/2

อัตราจังหวะ

การเข้าใจในเรื่องของอัตราจังหวะจะช่วยให้รู้ถึงหลักการนับจังหวะ
ในบทเพลง ซึ่งในบทเพลงแต่ละเพลงนั้นจะมีจังหวะที่แตกต่างกัน แบ่งออก
เป็น 3 ประเภท โดยหลักการแบ่งในแต่ละประเภทนั้น จะขึ้นอยู่กับ การแบ่ง
ค่าของจังหวะในแต่ละกลุ่มจังหวะ และจำนวนของกลุ่มจังหวะที่มีต่อ 1
ห้อง

อัตราจังหวัดธรรมดา

เป็นอัตราจังหวัดที่สามารถแบ่งค่าจังหวัดใหญ่ของกลุ่มนั้นๆ ต่อ 1 ห้องได้สัดส่วนที่เท่า ๆ กัน หรือหารสองได้ลงตัวในแต่ละกลุ่ม ซึ่งอัตราจังหวัดนี้ก็สามารถแบ่งออกมาได้อีก 3 แบบ ตามจำนวนกลุ่มจังหวัดที่มี ต่อ 1 ห้อง ได้แก่

อัตราจังหวะสองธรรมดา (Simple duple time)

คืออัตราจังหวะที่มี 2 กลุ่มจังหวะใหญ่อยู่ในแต่ละห้อง เช่น

$2/2$ คืออัตราจังหวะที่มี กลุ่มโน้ตตัวขาว 2 กลุ่มจังหวะ ต่อ 1 ห้อง
เลขตัวล่าง 2 แสดงค่าโน้ตตัวขาวเท่ากับ 1 จังหวะใหญ่

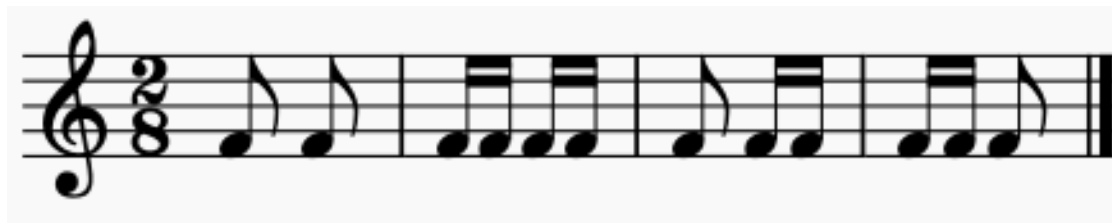

$2/4$ คืออัตราจังหวะที่มี กลุ่มโน้ตตัวดำ 2 กลุ่มจังหวะ ต่อ 1 ห้อง
เลขตัวล่าง 4 แสดงค่าโน้ตตัวดำเท่ากับ 1 จังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสองธรรมดา (Simple duple time)

2/8 คืออัตราจังหวะที่มี กลุ่มโน้ตตัวเข้บิต 1 ชั้น 2 กลุ่มจังหวะ ต่อ
1 ห้อง เลขตัวล่าง 8 แสดงค่าโน้ตตัวเข้บิต 1 ชั้น เท่ากับ 1 จังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสามชรรมาดา (Simple triple time)

3/8 คืออัตราจังหวะที่มี กลุ่มโน้ตตัวเขบีต 1 ชั้น 2 กลุ่มจังหวะ ต่อ
1 ห้อง เลขตัวล่าง 8 แสดงค่าโน้ตตัวเขบีต 1 ชั้น เท่ากับ 1 จังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสี่ธรรมดา (Simple quadruple time)

คืออัตราจังหวะที่มี 4 กลุ่มจังหวะใหญ่ในแต่ละห้อง เช่น

4/2 คืออัตราจังหวะที่มี กลุ่มโน้ตตัวขาว 4 กลุ่มจังหวะ ต่อ 1 ห้อง
เลขตัวล่าง 2 แสดงค่าโน้ตตัวขาวเท่ากับ 1 จังหวะใหญ่

4/4 คืออัตราจังหวะที่มี กลุ่มโน้ตตัวดำ 4 กลุ่มจังหวะ ต่อ 1 ห้อง
เลขตัวล่าง 4 แสดงค่าโน้ตตัวดำเท่ากับ 1 จังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสี่ธรรมดา (Simple quadruple time)

4/8 คืออัตราจังหวะที่มี กลุ่มโน้ตตัวเข้บิต 1 ชั้น 4 กลุ่มจังหวะ ต่อ
1 ห้อง เลขตัวล่าง 8 แสดงค่าโน้ตตัวเข้บิต 1 ชั้น เท่ากับ 1 จังหวะใหญ่

อัตราจังหวะผสม (Compound time)

คืออัตราจังหวะที่ กลุ่มจังหวะใหญ่จะประกอบไปด้วย ค่าจังหวะ 3
ค่าจังหวะ ประกอบกันเป็น 1 กลุ่ม เช่น หนึ่งกลุ่มจะประกอบไปด้วย เขบีต
หนึ่งชั้น 3 ตัว หนึ่งกลุ่มประกอบไปด้วย ตัวดำ 3ตัว เป็นต้น ซึ่งอัตรา
จังหวะนี้ก็สามารถแบ่งออกมาได้อีก 3 แบบ ตามจำนวนกลุ่มจังหวะที่มีต่อ
1 ห้อง ได้แก่

อัตราจังหวะสองผสม (Compound duple time)

คืออัตราจังหวะที่มี 2 จังหวะใหญ่ ต่อ 1 ห้อง เช่น

6/2 คืออัตราจังหวะที่มี 2 กลุ่มจังหวะใหญ่ (โดยการนำ 3 ไปหารกับ 6) ต่อ 1 ห้อง เลขตัวล่าง 2 แสดงค่าโน้ตตัวขาว ที่นำมาประกอบกัน 3 ตัวเป็น 1 กลุ่มจังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสามผสม (Compound triple time)

คืออัตราจังหวะที่มี 3 จังหวะใหญ่ ต่อ 1 ห้อง

$9/2$ คืออัตราจังหวะที่มี 3 กลุ่มจังหวะใหญ่ (โดยการนำ 3 ไปหารกับ 9) ต่อ 1 ห้อง เลขตัวล่าง 2 แสดงค่าโน้ตตัวขาว ที่นำมาประกอบกันเป็น 1 กลุ่มจังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสามผสม (Compound triple time)

$9/4$ คืออัตราจังหวะที่มี 3 กลุ่มจังหวะใหญ่ (โดยการนำ 3 ไปหารกับ 9) ต่อ 1 ห้อง เลขตัวล่าง 4 แสดงค่าโน้ตตัวดำ ที่นำมาประกอบกันเป็น 1 กลุ่มจังหวะใหญ่

$9/8$ คืออัตราจังหวะที่มี 3 กลุ่มจังหวะใหญ่ (โดยการนำ 3 ไปหารกับ 9) ต่อ 1 ห้อง เลขตัวล่าง 8 แสดงค่าโน้ตตัวเข้บิตหนึ่งชั้น ที่นำมาประกอบกันเป็น 1 กลุ่มจังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสี่ผสม (Compound quadruple time)

คืออัตราจังหวะที่มี 4 จังหวะใหญ่ ต่อ 1 ห้อง

12/2 คืออัตราจังหวะที่มี 2 กลุ่มจังหวะใหญ่ (โดยการนำ 3 ไปหารกับ 12) ต่อ 1 ห้อง เลขตัวล่าง 2 แสดงค่าโน้ตตัวขาว ที่นำมาประกอบกันเป็น 1 กลุ่มจังหวะใหญ่

อัตราจังหวะสี่ผสม (Compound quadruple time)

12/4 คืออัตราจังหวะที่มี 2 กลุ่มจังหวะใหญ่ (โดยการนำ 3 ไปหารกับ 12) ต่อ 1 ห้อง เลขตัวล่าง 4 แสดงค่าโน้ตตัวดำ ที่นำมาประกอบกันเป็น 1 กลุ่มจังหวะใหญ่

12/8 คืออัตราจังหวะที่มี 2 กลุ่มจังหวะใหญ่ (โดยการนำ 3 ไปหารกับ 12) ต่อ 1 ห้อง เลขตัวล่าง 8 แสดงค่าโน้ตตัวเข้บ็ตหนึ่งชั้น ที่นำมาประกอบกันเป็น 1 กลุ่มจังหวะใหญ่

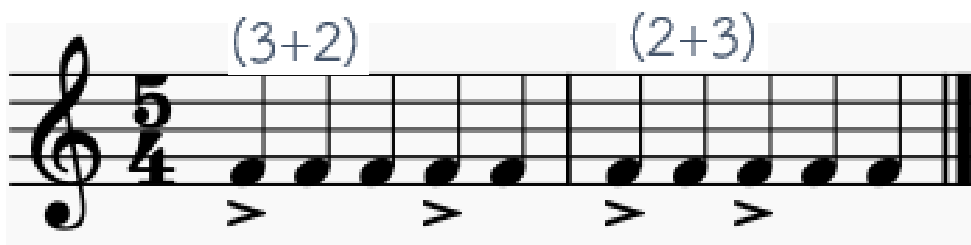

อัตราจังหวะซ้อน (Complex time)

คืออัตราจังหวะที่มีความผสมผสานกันระหว่าง จังหวะธรรมดาและ
จังหวะผสม อยู่ในห้องเดียวกัน ทำให้อัตราจังหวะใหญ่มีความ ไม่สม่ำเสมอ
และไม่มีหลักแน่นอน เช่น $5/4$, $7/8$ เป็นต้น

อัตราจังหวะซ้อน (Complex time)

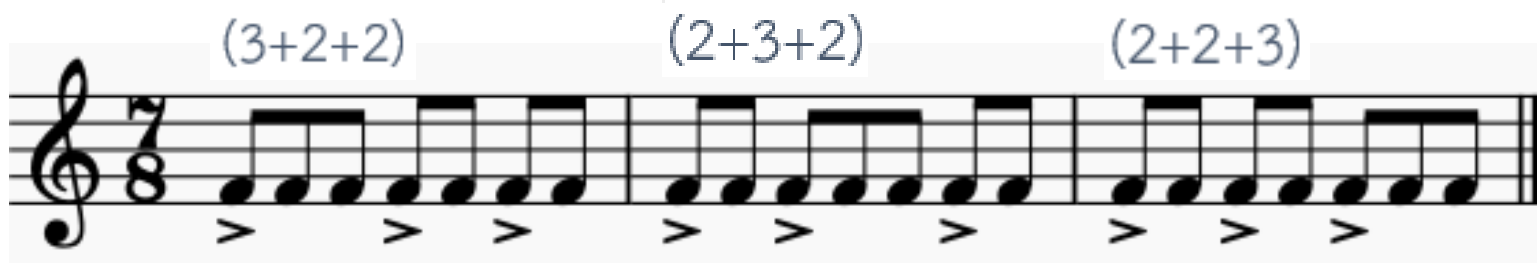
ค่าจังหวะ 5/4 จะประกอบไปด้วยโน้ตตัวดำ 5 ตัว จะมีค่าจังหวะใหญ่ทั้งหมด 2 กลุ่ม โดยในกลุ่มจังหวะนั้น จะแบ่งโน้ตตัวดำออกเป็น กลุ่มละ 3 และกลุ่มละ 2 ซึ่งแล้วแต่ผู้ประพันธ์จะให้จังหวะใหญ่อยู่ที่จังหวะไหน โดยจะมีการเขียนเลขกำกับไว้ให้ (3+2) หรือ (2+3) เป็นต้น

อัตราจังหวะซ้อน (Complex time)

ค่าจังหวะ 7/8 จะประกอบไปด้วยโน้ตเช็บบีตหนึ่งชั้น 7 ตัว จะมีค่าจังหวะใหญ่ทั้งหมด 3 กลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มจะแบ่งโน้ตเช็บบีตหนึ่งชั้น ออกเป็น กลุ่มละ 3 กลุ่มละ 2 และกลุ่มละ 2 โดยแล้วแต่ผู้ประพันธ์จะให้จังหวะใหญ่อยู่ที่จังหวะไหน โดยจะมีการเขียนเลขกำกับไว้ให้ (3+2+2)

(2+3+2) (2+2+3)

การยียดค่าจังหวะ

การยียดค่าจังหวะสามารถทำออกมาได้ 3 วิธี ได้แก่

การประจุด คือการเพิ่มค่าจังหวะออกไปอีกครั้งหนึ่งของโน้ตที่ไปอยู่ด้วย ซึ่งจุดจะต้องอยู่ทางขวาของตัวที่ไปอยู่ด้วย สามารถใช้ได้กับทั้งตัวโน้ตและตัวหยุด การใส่จุดสามารถใส่ได้มากกว่าหนึ่งตัว ต่อตัวโน้ตหรือตัวหยุด ซึ่งค่าจังหวะก็จะลดทอนลงไปตามลำดับที่ไปจุด

โน้ตตัวขาวประจุด

ค่าของโน้ตประจุด

วิธีการนับค่าโน้ตประจุด

♩.	=	♩ + ♪	=	♩ — ♪
♩..	=	♩ + ♪ + ♫	=	♩ — ♪ — ♫
♩...	=	♩ + ♪ + ♫ + ♬	=	♩ — ♪ — ♫ — ♬

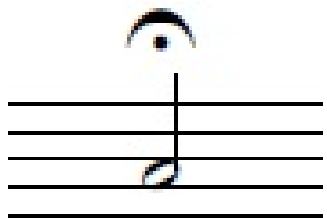
การยัดคำจังหวะ

เครื่องหมายโยงเสียงทาย Tie (ทาย) คือเครื่องหมายที่มีลักษณะเป็นเส้นโค้ง เหมือนกับ เครื่องหมายสเลอ (Slur) แต่แตกต่างกันตรงที่ เครื่องหมายสเลอคือ การเชื่อมเสียงให้ต่อเนื่องกัน โดยที่โน้ตต้องไม่เหมือนกัน แต่เครื่องหมายทาย เป็นการรวมเสียงของตัวโน้ตที่เหมือนกัน และอยู่ในตำแหน่งเดียวกัน

การยืดยาว

การใช้สัญลักษณ์เฟอร์มาตาหรือเครื่องหมายตาไก่ (Fermata หรือ Pause) คือเครื่องหมายที่มีไว้เพื่อเพิ่มค่าโน้ตหรือค่าตัวหยุดนั้น ๆ ให้ยาวขึ้นมากกว่าปกติ ซึ่งจะยาวหรือสั้นแค่ไหนก็ได้ไม่มีการกำหนด ขึ้นอยู่กับตัวผู้เล่นเอง ซึ่งเครื่องหมายนี้จะมีลักษณะเป็นเส้นโค้งครึ่งวงกลมและมีจุดอยู่ตรงกลาง อยู่บริเวณเหนือโน้ตหรือตัวหยุดนั้น ๆ ที่ต้องการ

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. ทำแบบฝึกหัดที่กำหนดให้
2. ให้นักศึกษาฟังและวิเคราะห์บทเพลงที่มีอัตราจังหวะแตกต่างกัน 3 บทเพลง และนำมาเขียนรูปแบบจังหวะของบทเพลงที่ได้ศึกษามา ในรูปแบบรายงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม